

BOJAN VASIĆ (Banatsko Novo Selo, 1985) objavio je knjige pesama *Srča* (2009), *Tomato* (2011), *Ictus* (2012), *13* (2013), *Detroit* (2014), *Volfram* (2017), *Toplo bilje* (2019), *Brid* (izabrane pesme, 2021), *Udaljavanje* (2022), *Crna kutija* (2023), *Noć od ružinog drveta* (2024), *krotko* (2025) kao i romane *Vlastelinstva* (2022) i *Tamna : Crne kćeri* (Blum izdavaštvo, 2024). Bio je deo pesničko-umetničke grupe okupljene oko edicije *caché*. Za poeziju je dobio priznanja Mladi Dis, Matićev šal, „Miroslav Antić”, „Vasko Popa” i „Branko Miljković”. Prevođen je na poljski, slovenački (*Črepinje/Srča*, 2015), engleski, makedonski (*Topli bilki*, 2021) i nemački jezik (*Warme Pflanzen*, 2024). Piše književnu kritiku. Živi u Pančevu.

b

Bojan Vasić

TAMNA

knjiga II

Slava i kob

π

uredništvo, lektura, korektura

Anja Marković

Aleksandar Šurbatović

Tamara Krstić

©Bojan Vasić

foto na poledini © Natalia Reich

Recikliraj, zasadi,

*brini se o prirodi onako kako
se ona oduvek brinula o nama.*

**VOJVODSTVO
TRIVNA**

Velika reka

SRUŠENI
MOST

KRIŠ-ELEZ

Elesko gorje

ZH VELEŽUP

MALA PUSTA

MITRINSKI BROD

Modra

LEVČIKI
LOGOR

MITRIN

Mitrinsko polje

TRATNIK

Čokeško pobrđe

BUK-KULA

RUDNA

SOLIN

Srebrna r.

M. SARAJ

DIVOGORA

Lužnice

povest druga

*u kojoj se govori
o velikom pohodu,
vojvodskoj kući Višeta,
i gnevu – kojim se pela u visine i sve pred sobom
pretvarala u pepeo*

Magla. Sve je nepomično u njoj.
Teškom i tamnom šakom od leda i dima
obujmljuje vrh Divogore.

Ptice je obilaze, iz nje beži onemljeno zverje. Mrtvi albi-
janski vetar što danima tuče s istoka ne uspeva da je rastera.

Pojavila se nad planinom uoči Svetovdana i sad poput
ogromnog strvinara lebdi iznad Tamne kao da nešto
najavljuje.

I čeka.

Grbavi Šimun se naslonio na stub ispred Većničkog
doma posmatrajući začudni oblak nad gorom i želeći da se
ovaj nesrećni pohod završi što pre.

Usred zemlje Rudne, na trgu grada Solina opasanog dvo-
strukim zidinama i večeras se okupilo veliko mnoštvo. Ši-
mun se ušmrknuo. Zašto su okolo postavljene straže? To je
potpuno besmisleno... Pa i sam je rekao gospodaru – nisu to
izgrednici, već žene i ljudi sudbobojažni. Razgovaraju šapa-
tom i zure ka belom vrhu Divogore iščekujući smaknuće sve-
ta jer nemaju šta drugo da rade. Ali dobro, zapovednici su
kao i uvek činili po svome...

Pljunuo je na ivicu stepenika i zaklatio nogom. Sve su to
gluposti, kako čitav svet može nestati od danas do sutra? A na
kraju krajeva, i da nestane, kako je to njegova briga? Ovaj rat
će doći i proći kao i toliki pre. Neka samo njihovo dugo sti-
cano blago ostane na svome mestu i nek se jedan njegov deo,
parčence samo, s vremena na vreme odlije i u njegovu kesu.

Perperi i markezate za dobro tardansko vino i pokoju nagu devojk u dovedenu u Mali Saraj tajnim karavanom s istoka!

Šimun je cokuo jezikom. Zanelo ga je sećanje na nedavni odlazak u sarajski kašin. Još jednom je osmotrio tvrdi kamen bogataških zgrada, kaldrmu na trgu, ispregnute volove pred gostionom i esnaflijske grbove postavljene iznad tendi. To je bilo ono zaista stvarno. Zar će sve to nestati? Kako da ne! Vreme se neće tek tako završiti, svet će nastaviti da traje. Možda promenjen, osakaćen, luđi. Ali baš zato je on tu, on zna svoj posao. Osiguraće da stvari budu kakve su odvajkada i bile.

Zato je čekao glasnike iz rudarskih gradova, a naročito one s graničnih postaja, kako mu slučajno ne bi promakla neka važna vest. Jer plemenštaci i velmože s brojnim četama već maršuju preko njihovih prevoja. Zna on odakle Rudni preti prava opasnost. Od krvožednih vojskovođa i obesnih gorštaka što ih iz zatucanosti smatraju bezvernim kukavicama i srebroljupcima. Od njih dolazi propast, a ne od jedne planine.

Zadubljenog u misli, najednom ga je prenuo šumor. Kao da je vetar zaduvalao i do pre jednog trena mirni narod digao na noge. Prebacio je kožuh preko grbe i izvio se iza stuba.

„Vidi, otkinuo se!”, povikali su na trgu.

Ovlaš je preleteo uskomešani narod, pa preko krovova esnafskih i gospodarskih kuća pogledao ka zapadu.

Krupan i težak pramen odvojio se od oblaka magle i pošao na istok.

„Kreće se!”

„Ide ka nama!”

Solinski žbir je navukao kožuh, pa i sam otvorenih usta stupio na stepenište.

„Nemoguće...”, prošaptao je.

Sivi oblak kretao se pravo ka njima nasuprot vetru. Šimun se zablenuo u vetrokaz od sjajne mjedi nad velikom kućom Morovića. Tako je, ne vara se. Vetar doista snažno duva na zapad, a oblak s Divogore ponire ka solinskom polju

poput tega za pecanje. Zadrhtao je. Došlo mu je da i sam sudbobožno dotakne šaku čelom kada je ugledao bradatu priliku odenutu u kostret kako se probija kroz gomilu.

Starac s dugačkim štapom nije posmatrao oblak poput drugih. Očiju uprtih u neravne ploče stupao je pravo ka dvoru.

Šimun se u trenu rastreznio. E, za takve on ima posebno čulo! Krajičkom oka potražio je najbližu stražu i iznova se skrio za stub ne ispuštajući iz vida neobičnu priliku. Starac je hodao sigurno i oštro. Zbunjeni čuvari s vrhovima bardī spuštenim do zemlje primetili su ga tek kada se popeo pred sama vrata večništva.

„Stoj! Dvor je zatvoren.”

Starac je gledao sebi u noge. Jedan od vojnika digao je bardu i isprečio se na vratnicama.

„Ne možeš dalje”, prislonio je vrh koplja o čovekove grudi.

Starac se ustavio i polako digao suncem opaljeno lice. Šimun se pribio uza stub i svom snagom upiljio u njega.

Starčeve oči bile su potpuno bele kao da je slep.

„Dolazim s Divogore”, progovorio je glasom dubokim i mirnim. „Gde vam je gospodar?”

Vojnik je pogledao oblak što je lebdeo ka njima, pa prazne starčeve oči. Bili su iste boje. Svi su se pomerili u stranu. Starac je premestio štap iz desne ruke u levu i napipao ogromni zvekir od posrebnog tuča. Odvojivši se od stuba, Šimun je bez razmišljanja pošao ka došljaku zureći u njegove divlje sede vlasi i nakostrešenu bradu kao zatravljen, kada ga je neko odstraga uhvatio za rame.

„Gde je veliki večnik?”

Poskočio je i prstima nesvesno dotakao balčak noža skriivenog za pojasom. Ali bio je to samo nekakav glasnik.

„Šta hoćeš?”, brecnuo se ljutito i skrio pojas krajem kožuha.

Zvekir je odzvonio o debele vratnice. Starac je već nestajao u mraku dvora.

„Gde je kaznac? Ljudi župana Otaša ga traže!”, namrštio se glasnik.

„Otaša? Kakvog sad Otaša?“, zbunjeno je gledao oko sebe razmišljajući kako da se što pre otarasi došljaka.

„Gospodar župe Lužna šalje vam taoca.“

Taoca? Šimun se zamišljeno uspravio koliko mu je grba za levim ramenom dozvoljavala.

„Nekog našeg trgovca? Šta se dogodilo?“

Glasnik je napravio kiselo lice kao da je Šimun izgovorio strašnu glupost.

„Gospodin Otaš vam šalje vojvodića Romana. Za manje od časa dovešće ga kočijama u Solin.“

„Romana?“, zario je šaku u masnu kosu i razrogačio oči. „Zar Višetu?“

„Ne bojte se, vodimo ga okovanog“, dodao je glasnik podrugljivo. „Molim da smesta obavestite velikog većnika o tome.“

Kaznac Zvezdan, veliki većnik i izborni gospodar čitave Rudne, stajao je uz visoka okna što gledaju na zapad. I sam je posmatrao čudni oblak kojeg je vetar polako razvejavao nad gradom. Pomakao je teški zastor od baršuna i kroz stakla se preko belih vrhova Divogore zagledao u poslednji odsjaj nestajućeg sunca. Po svemu je padao mrak. Široko solinsko polje uglavljeno između čokeških brda i najdivljije gore u celoj Tamnoj učinilo mu se od toga nekako usko i malo, sa svih strana pritisnuto plemenima i velikašima što su se digli na oružje.

A sada će nenadano na njihov dvor stići i sin vojvode Trivuna. Zvezdan je uzdahnio. Iako ih je poslanstvo odaslato na banski Sabor izvestilo o svemu, nije se nadao da će rat početi tako skoro, tako burno, i da će tamnjanske čete doći do njihovih zidina brže od leta.

Pustio je zastor. Pred oči su mu izbili daleki trgovi na koje je davno putovao sa stricem u trgovinu. Kako bi dobro bilo otići skupa sa Vukom i ćerkama nekud preko zapadnog raseda. Ako ovaj rat postane veći od svih prethodnih, ako

Tamnu doista sasvim progutaju ludilo i obest, možda neće imati drugog izbora do da sve ostave i pođu u neizvesnost.

Divogora... Kaznac ju je još jednom pogledao za zebnjom u srcu. Njeni vrhovi zaklonjeni maglom što se sama od sebe vrtložila dođoše mu preteće živi od sutonskih seni, kao da rastu, a belina im se širi želeći da ih sasvim proguta.

Lupanje štapa odzvonilo je zelenom caklinom kojom se prelivao pod Većništva. Zvezdan se trgao i mutnim očima preleteo preko dvorane očekujući da ugleda stražare kako napokon dovode taoca kojeg su čekali čitav čas, ali to je preko širokih pločica stupao tek starac odeven u ogromni ogrtač. Uhoda Šimun ga je već obavestio o tome.

Za njim se kroz vrata provukao dežmekasti gradski kefalija Veliš trljajući potiljak šakom. Delovao je umorno i zbunjeno kao da ga je ono što dolazi prevazilazilo.

Zvezdanu je zebnja prosevnula čelom. Ne izgleda li tako i sam? Nedorastao položaju na koji je nakon toliko podmićivanja i truda napokon izglasan. Koraknuo je da pozdravi divljeg čoveka, ali ga starac neuljudno prođe i stade kraj vatre što je gorela u kaminu zagledavši se u nju bez naklona, bez ijedne reči, kao da je u prostoriji sam.

„Sveti starče”, uzdahnuo je Zvezdan i ipak mu prišao nadajući se da će on malo utuliti neizvesnost kojom su mu treperile grudi. „Čemu dugujemo čast vaše posete?”

Starac je naslonio bradu na štap dok mu je po izboranom licu treperio odsjaj iskri. Oči su mu bile zatvorene. Izvukao je ispod ogrtača brojanicu na kojoj su umesto perli stajali životinjski zubi. Nije prebirao po njoj, držeći je nad vatrom kao da time osluškuje dah razigralih plamenova. Bio je mahovinom prekriven panj i kada je progovorio na njemu se nije pomerilo ništa sem usana.

„Vi ste s juga doneli pticu”, rekao je hrapavim glasom.

Pitanje je preseklo kaznaca. Pticu? Otkuda on zna za Pegu? Nikome na dvoru nije govorio o svojoj skupocenoj ljubimici.

„Ne želite da sednete?“ nakašljao se u nedoumici i pokazao rukom ka sedalima. „Mora da ste gladni, narediću slugama da donesu..“

„Zašto ste sebi poklonili tu životinju? Svete stvari nisu za igru“, dodao je starac kao da govori sam sa sobom, kao da priča vatri.

Kaznac se namrštio. Starčeva smirenost došla mu je neprimerena, čak puna prezira prema svemu što je kao vladar jedne zemlje predstavljao. Kakve svete stvari? On sam jedva da je verovao u sudbinu, i to ne zato što na svetu nema čudnovatih stvari – pa on ih je sam video više nego što bi ovaj sedi mračnjak mogao za četiri života – već stoga što je sumnjao da im bilo ko u njihovoj nesrećnoj zemlji poznaje pravu prirodu.

„Ako znate za pticu, onda vam je sigurno poznato da imam mlade kćeri. Zbog njih sam je uzeo.“

Jurodivi je ćutao jednako okrenut vatri kao da i sam dobro zna da je to laž. Kada se najzad odmakao od kamina i pogleda upiljenog u pod polako pošao ka stolu, Zvezdana je nešto neprijatno zagrebalo u grlu. Pucnuo je prstima i služe požuriše po zakusku i vino. Dotad uzdržani kefalija Veliš brzo je primakao sedalo uz ivicu stola nad kojim je visio pozlaćeni grb s ukrštenim ključevima, znamen Rudne.

Starache ruke mirno su obuhvatile ponuđeni pehar. Sačekao je da stavilac naspe.

„Za srećan početak pohoda“, širom je otvorio mlečnobeke oči.

Iskrenuo je ruku i vino se razlilo svuda po pločicama, crveno kao krv iz svete sasude. Čitav pehar skupog, zaslađenog prekomorskog pića nestao je pod stolom.

Dva glavara su taman zaustila da nazdrave s njim, kad su im se ruke zaledile u vazduhu. Došljak se osmehnulo.

„Ako hoćete nešto da dobijete, morate prvo nešto da izgubite.“

Gledao je pravo u Zvezdana izgovorivši to kao poslovicu, ali kaznac je slutio da ovaj ne govori uprazno. Ako zna za

Pegu, prekomorsku pticu donetu njemu tajno preko čitava tri raseda, a koja je koštala kao dobar drveni čardak, onda mora da sluti i druge stvari koje ga peku, kojih se pribojavao.

„Pustite je da odleti”, klimnuo mu je poverljivo.

„Da odleti? Kako mislite?”, upade kefalija Veliš zanet kao da rešava zagonetku. „Šta bi to trebalo da izgubimo?”

„Sve”, odgovorio je ne ispuštajući Zvezdana iz svojih maglom ispunjenih očiju. „Ne bojte se da izgubite sve. Sudbini nisu dragi oni koji u šaci stežu to što im ne pripada.”

Žila je neprijatno zakucala u Zvezdanovom vratu. Bio je zbog nečega siguran da starac ne govori o samoj ptici, čak ni o predstojećem ratu, već o njemu samom. Sa zebnjom mu se zagledao u lice. Pažljivo izbrijani obrazi i potkresana brada pod usnom ogledali su se u starčevim ogromnim beonjačama. Hoće da kaže kako on nije dostojan kaznačke časti, kao što se već govorka u Veću i po gradu? Ili možda misli... na njegovu ženu? Prebledeo je. Bio je to njegov tajni strah, njegova najtajnija bol. To da ga Vuka, dvadeset i jednu godinu mlađa, prava lepotica – pa uz to još i poslednja baštinica slavnih Morovića čiji je deda čitavih sedam puta biran za gospodara Rudne – ne voli i da ga neće voleti nikada.

Na svečanu trpezariju Većničkog doma spustila se tišina. Čulo se samo šuštavo pomeranje haljina i pucketanje podloženog kamina. Gost nije doticao hranu koja je probrana i sveže zgotovljena izneta pred njih. Zvezdan je na suve usne pritisnuo širok, srebrni pehar i odmah ispio polovinu. Šaka mu je drhtala. Kefalija je čas primicao sedalo stolu, čas ga odmicao.

„Sveti starče”, progovorio je šapatom. „Kažu da ste došli ovde s Divogore. Čudne stvari se tamo dešavaju. Je li istina da je ona magla što se skupila tamo...”

Duga kosa i prazne oči polako su se okrenule kefaliji i vazduh je presekao njegov koščati kažiprst.

„Znate šta je Žar-ptica?”